

Monacis, L., Griffiths, M. D., Limone, P., Sinatra, M., & Servidio, R. (2020). Selfitis behavior: Assessing the Italian version of the Selfitis Behavior Scale and its mediating role in the relationship of dark traits with social media addiction [Selfitis viselkedés: A Selfitis Viselkedés Skála olasz változatának értékelése és közvetítő szerepe a sötét személyiségvonások és a közösségimédia-függőség közötti kapcsolatban]
International Journal of Environmental Research and Public Health, 17(16), 5738. <https://doi.org/10.3390/ijerph17165738>

GÖTZ-KOCSIS ZSUZSANNA

Götz-Kocsis Zsuzsanna: PhD-hallgató, Pécsi Tudományegyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar, Demográfia és Szociológia Doktori Iskola; ph.zsuzsanna@gmail.com

Zsuzsanna Götz-Kocsis: PhD student, University of Pécs, Faculty of Humanities and Social Sciences, Doctoral School of Demography and Sociology; ph.zsuzsanna@gmail.com

Beérkezett (submitted): 2025.11.30.

Szerkesztőségi lektorálás (editorial review): 2025.12.11.

Közlésre elfogadva (accepted): 2025.12.12.

A tanulmány központi kérdése, hogy a selfitis – vagyis a kényszeres, túlzó szelfikészítés és megosztás – miként kapcsolódik a közösségimédia-függőséghez, illetve hogyan illeszkedik a viselkedéses addikciók tágabb keretébe. A szerzők egyszerre két célt követnek: egyrészt az eredetileg Balakrishnan és Griffiths által kidolgozott Selfitis Behavior Scale (SBS) olasz változatának pszichometriai vizsgálatát végzik el, másrészt egy mediációs modellt tesztelnek, amelyben a selfitis viselkedés közvetítő szerepet tölt be a „sötét triász” (narcizmus, machiavellizmus, pszichopátia) és a közösségimédia-függőség között. A cikk így a személyiségpszichológia, a médiapszichológia és az addiktológia határterületén helyezkedik el.

A selfitis fogalma eredetileg egy hoaxból, álhírből nőtt ki magát: egy kitalált APA-diagnózis állítólagos leírásából, amely a kényszeres szelfizést külön zavarként írta le. Ennek ellenére a jelenség gyorsan felkeltette a kutatók érdeklődését, és Balakrishnan és Griffiths (2018) már tudományos igénnyel operacionalizálták, sőt mérőeszközt is készítettek hozzá. Az általuk kidolgozott Selfitis Behavior Scale hat motivációs dimenziót ragad meg: a környezeti élmények fokozását, a társas versengést, a figyelemkeresést, a hangulatmódosítást, az önbizalom növelését és a társas konformitást. Monacis és munkatársai ezt az irányt viszik tovább, de az addiktológiai szemléletet erőteljesebben helyezik előtérbe. A közösségimédia-használatot Griffiths klasszikus komponensmodelljének megfelelően viselkedéses addikcióként értelmezik: a szaliens jelenség, a hangulatmódosítás, a tolerancia, a megvonás, a

konfliktus és a visszaesés dimenzióin keresztül ragadják meg a problémás használatot. Ennek mérésére a Bergen Social Media Addiction Scale-t (BSMAS) alkalmazzák.

Elméleti háttérükben több irányzatot kapcsolnak össze. A Uses and Gratifications megközelítésből indulnak ki, amely szerint az emberek azért fordulnak intenzíven a közösségi média felé, mert az bizonyos pszichológiai és társas szükségleteket elégít ki – ilyen lehet például az önmegjelenítés, az elfogadás, a figyelem és a valahová tartozás igénye. Emellett a Dark Triad személyiségkonstrukciót is beemelik: a narcizmus, a machiavellizmus és a pszichopátia közös vonása az énközpontúság, a manipulativitás és az empátiahiány, amelyek a szerzők szerint hajlamosíthatnak különböző problémás online viselkedésekre. Végül a Goals–Planning–Action modellre támaszkodva azt hangsúlyozzák, hogy a kommunikációs viselkedés – például a szelfiposztolás – mögött mindig bizonyos célok állnak: önmege erősítés, társas elismerés, státusszerzés vagy éppen emlékmegőrzés. A tanulmány alapvető állítása, hogy a selfitis ebben az összefüggésben olyan viselkedési komponens, amely a személyiségvonásokból a közösségimédia-függőség felé vezető utat közvetíti, tehát addiktológiai szempontból egyfajta „kapuviselkedésnek” tekinthető.

A szerzők két fő kutatási célt fogalmaznak meg. Az első a Selfitis Behavior Scale olasz változatának pszichometriai vizsgálata: meg akarják határozni a faktorstruktúrát, a megbízhatóságot, a nemi invarianciát és az érvényességet. A második cél egy olyan mediációs modell tesztelése, amelyben a selfitis közvetíti a Dark Triad vonások és a közösségimédia-függőség között. Hipotéziseik szerint a narcizmus és a pszichopátia pozitívan kapcsolódik mind a selfitis viselkedéshez, mind a problémás közösségimédia-használathoz, és a selfitis mediálja ezeket a kapcsolatokat. Ezzel szemben a machiavellizmusról azt feltételezik, hogy kevésbé kötődik a selfitishez és a függőséghez, ezért itt nem várnak jelentős mediációt.

A vizsgálat mintája 490 olasz fiatalot foglal magában, átlagosan 21 éves életkorral és enyhe női túlsúllyal. A résztvevők középiskolák végzős osztályaiból, illetve egyetemi hallgatók köréből kerültek ki, kényelmi mintavétellel. Az adatfelvétel papír–ceruza módszerrel történt, önkitöltős kérdőívekkel, etikai jóváhagyással, anonim módon. A szerzők korrekt módon jelzik, hogy bár etikai szempontból mindez rendben van, a minta nem tekinthető reprezentatívnak sem életkor, sem társadalmi háttér, sem kulturális diverzitás szempontjából.

A mérőeszközök közül az SBS 20 tételből áll, ötfokú Likert-válaszskálával. Érdekes módon az eredeti, hatdimenziós struktúra itt nem igazolódik; a szerzők egy ötfaktoros megoldást találnak, amely a szociális és érzelmi jóllét, az önbizalom, az önmegjelenítés, a megerősítés iránti igény, valamint az emlékmegőrzés funkcióit különíti el. A Dark Triad jellemzőit a Short Dark Triad (SD3) skála méri, amelyben a belső megbízhatóság mutatói csak közepes erősségűek (0,67–0,71 közötti Cronbach-alfa), amit a szerzők maguk is a vizsgálat egyik korlátjaként értékelnek. A közösségimédia-függőség mérésére a hat tétel BSMAS-t alkalmazzák, amely a viselkedési addikció komponenseire épül, és jó belső konzisztenciát mutat.

Statisztikai szempontból a szerzők viszonylag komplex elemzési stratégiát követnek. Az SBS struktúráját konfirmatív faktoranalízissel és párhuzamos faktorelemzéssel vizsgálják, majd a skála nemi invarianciáját is tesztelik. Megbízhatósági mutatóként nemcsak a Cronbach-alfát, hanem McDonald-omegát, kompozit reliabilitást és AVE-t is közölnek. A Dark Triad és a függőség közötti összefüggéseket korrelációk és parciális korrelációk segítségével elemzik, a többi vonás kontrollálásával. Végül strukturális egyenletmodellezéssel (SEM) tesztelik a mediációs hipotéziseket, ahol a selfitis viselkedés közvetítő változóként jelenik meg a személyiségvonások és a függőség között.

Az eredmények szerint az SBS ötfaktoros modellje megfelelő illeszkedést mutat, bár a dokumentációt és emlékmegőrzést mérő faktor kissé gyengébb megbízhatósággal bír, részben a kevés tétel miatt. A skála jól különül el más konstrukcióktól, ugyanakkor közepes erősségű pozitív kapcsolatot mutat a közösségimédia-függőséggel, ami a konvergens validitást támasztja alá. A nemi invariancia-vizsgálat alapján az SBS férfiaknál és nőknél is ugyanazt a konstrukciót méri, ami a további összehasonlító elemzések szempontjából fontos.

A Dark Triad vonások és a függőség viszonya árnyalt képet mutat. A narcizmus egyértelműen pozitív kapcsolatban áll a selfitis viselkedéssel, és bizonyos mértékben a közösségimédia-függőséggel is, különösen a női almintában. A pszichopátia hasonlóan pozitív kapcsolatot mutat mind a selfitis, mind a függőség tekintetében, és itt is inkább a nők esetében erősebb az összefüggés. Ezzel szemben a machiavellizmus parciális korrelációk mellett nem jelez szignifikáns kapcsolatot sem a selfitishez, sem a függőséghez, ami azt sugallja, hogy ez a vonás inkább stratégiai, instrumentális interperszonális stílust jelez, de nem feltétlenül társul addiktív mintázatokkal.

A mediációs modell eredményei a szerzők fő hipotézisét támasztják alá. A strukturális egyenletmodell jó illeszkedést mutat, és a közösségimédia-függőség varianciájának több mint felét magyarázza. A narcizmus és a pszichopátia közvetlen hatása a függőségre nem szignifikáns, viszont mindkét személyiségvonás esetében szignifikáns indirekt hatás mutatkozik a selfitis viselkedésen keresztül. Más szóval, az adatok azt jelzik, hogy nem maga a narcizmus vagy a pszichopátia „okozza” közvetlenül a problémás közösségimédia-használatot, hanem ezek a vonások növelik a selfitis jellegű viselkedés – a szelfizés, a posztolás, a „like-vadászat” – valószínűségét, és ez a viselkedéslánc csúszik át addiktív mintázatokba.

Addiktológiai szempontból a cikk legfontosabb erénye, hogy komplex, integratív modellt kínál a viselkedéses addikciók megértésére. A szerzők hangsúlyozzák, hogy a közösségimédia-függőség nem ragadható meg pusztán időmennyiség és használati gyakoriság alapján; figyelembe kell venni azokat a közvetítő viselkedésmintázatokat és személyiségbeli hajlamosító tényezőket is, amelyek a függőség felé tolják az egyént. A selfitis itt tipikus „kapuviselkedésként” jelenik meg, amely egyszerre szolgál önmegerősítésre, társas visszajelzésre és hangulatmódosításra. Klinikai szempontból ez arra utal, hogy a problémás közösségimédia-használat rizikóprofiljában érdemes kifejezetten rákérdezni a szelfihez és az önreprezentációhoz fűződő viszonyra, illetve a „like-ok” és kommentek érzelmi jelentésére. A terápiás munka során nem elegendő az „időt a képernyő előtt” csökkenteni; foglalkozni kell az önértékelési, önmegerősítési és társas elismerési mintázatokkal is.

A tanulmány ugyanakkor több szempontból is hordoz korlátokat. A legfontosabb módszertani gyengeség, hogy keresztmetszeti, önbeszámolás adatokra épül, így valódi oksági viszonyok nem állapíthatók meg, a SEM-modell csak statisztikai értelemben beszél „irányokról”. A kényelmi mintavétel és az olasz fiatalokra szűkülő minta szintén erősen korlátozza az eredmények általánosíthatóságát. Emellett a „selfitis”-fogalom továbbra is hordoz normatív és patologizáló felhangokat: kérdéses, mennyire szerencsés egy széles körben elterjedt, a fiatalok identitásépítésében fontos szerepet játszó viselkedést diagnosztikus ízű címkével illetni. Az „addiction” kifejezés használata is némileg ambivalens: a BSMAS egy súlyossági skála, nem pedig diagnosztikus eszköz, a vizsgálatban pedig nem jelennek meg klinikailag diagnosztizált függők.

Összességében Monacis és munkatársai tanulmánya értékes hozzájárulás a digitális viselkedéses addikciók kutatásához. Egyrészt megerősíti, hogy a selfitis viselkedés többdimenziós konstrukcióként megragadható, és pszichometriailag elfogadható módon mérhető egy olasz fiatal mintán. Másrészt bemutat egy olyan mediációs modellt, amely a

személyiségvonásokat, az önreprezentációs viselkedést és a közösségimédia-függőséget összekapcsolja. Mindezek ellenére óvatosan kell bánnunk a kapott eredmények klinikai és diagnosztikus értelmezésével. A tanulmány inkább fontos jelzőfény arra, hogy a jövőbeli addiktológiai kutatásokban és a gyakorlati munkában nagyobb figyelmet fordítsunk az online önreprezentáció és önmegegerősítés finom mintázataira – vagyis arra, hogyan épülnek be a „szelfi-szokások” a függőségi folyamatokba.

Irodalom

Balakrishnan, J.; Griffiths, M.D. (2018). An exploratory study of “selfitis” and the development of the Selfitis Behavior Scale. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 16(15), 722–736. <https://doi.org/10.1007/s11469-017-9844-x>